

รูปแบบของกิจกรรมคือเน้นความสัมพันธ์กับชุมชน

หน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาในอดีตคือให้การสอนและอบรมนักเรียน การสอนกระทำตามเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ส่วนการอบรมก็มุ่งที่จะให้นักเรียนเป็นคนดี มีคุณธรรมที่เป็นที่ต้องการของสังคม ซึ่งถ้าจะแยกภารกิจหลักของครูให้เห็นเด่นชัด โดดเด่น ภารกิจในคานงานสอน ภารกิจในคานการบริหารชั้นเรียน ภารกิจในคานการบริการนักเรียนและภารกิจคานงานธุรการ

เมื่อได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาในปีพุทธศักราช 2517 เพื่อศึกษาความเป็นมาของการศึกษาในอดีตและกำหนดแนวทางเพื่อจัดการศึกษาในอนาคต คณะกรรมการดังกล่าวได้กำหนดปรัชญาของการจัดการศึกษาให้เป็น "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม" ซึ่งได้เสนอรายละเอียดของปรัชญานี้ในรายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา (2518: 15) ว่า

การศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น มีความรับผิดชอบ และนำความรู้ความเข้าใจมาใช้ในการแก้ปัญหาและเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น โดยกลมกลืนกับธรรมชาติ

ปรัชญาดังกล่าวนี้ ยังผนวกให้ครูจัดการศึกษามีใจเพียงสอนและอบรมนักเรียนเท่านั้น แต่ต้องปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้นด้วย ผลจากปรัชญา "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม" ทำให้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กระทรวงศึกษาธิการ 2525: (ก)) ได้กำหนดให้โรงเรียนประถมศึกษามีส่วนช่วยในการปรับปรุงสังคมหรือที่หลักสูตรใช้คำว่า ทองถิ่น ในคานการจัดการเรียนการสอนว่า "ผู้สอนควรใช้วิธีสอนที่จะให้ผู้เรียนรู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ผูกให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็นและรู้จักนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน" นั่นคือโรงเรียนจะต้องเข้าใจสภาพปัญหาของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่และการสอนจะต้องมุ่งให้นักเรียนที่เป็นผลผลิตของชุมชนนั้นสามารถแก้ปัญหาที่ดำรงอยู่นั้นด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษาและชุมชนแยกออกจากกันไม่ได้มานานแล้ว เพราะโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชน จักการศึกษาแก่ลูกหลานของคนในชุมชน และผู้ใหญ่ในชุมชนส่วนใหญ่ ต้องผ่านการศึกษาในโรงเรียนเช่นกัน ยิ่งเมื่อใดศึกษาถึงจุดกำเนิดของโรงเรียนประถมศึกษาในอดีต พบว่า เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ในวันที่ 1 ตุลาคม 2464 รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลักษณะของโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งเรียกว่าโรงเรียนประชาบาล เป็นโรงเรียนของชุมชนอย่างแท้จริง เพราะจัดตั้งและดำรงอยู่ได้ ด้วยเงินศึกษาฟรีของชาบฉกรรจ์ที่ไม่พึงประสงค์จะเป็นทหารรับใช้ชาติ ในตำบลที่โรงเรียนตั้งอยู่ในอัตราคนละ 1-3 บาท นอกจากนั้น ีคณะกรรมการจัดการศึกษาของโรงเรียนเรียกว่ากรรมการตำบล ประกอบด้วยกำนัน เจ้าอาวาสและแพทย์ประจำตำบล เป็นเจ้าหน้าที่จัดตั้งโรงเรียน ชักนำเด็กให้มาเรียน หาครูสอน หาเงินบำรุงโรงเรียน คณะกรรมการนี้เป็นตัวแทนของชุมชนที่ทำหน้าที่บริหารโรงเรียนอย่างเต็มที่ แต่ต่อมาได้เกิดความฉันทวนทางการปกครองและการเมืองเข้ามาเกี่ยวของ จนทำให้โรงเรียนประถมศึกษาถูกเปลี่ยนมือไปสู่กลุ่มบุคคลต่าง ๆ จนปัจจุบันนี้โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

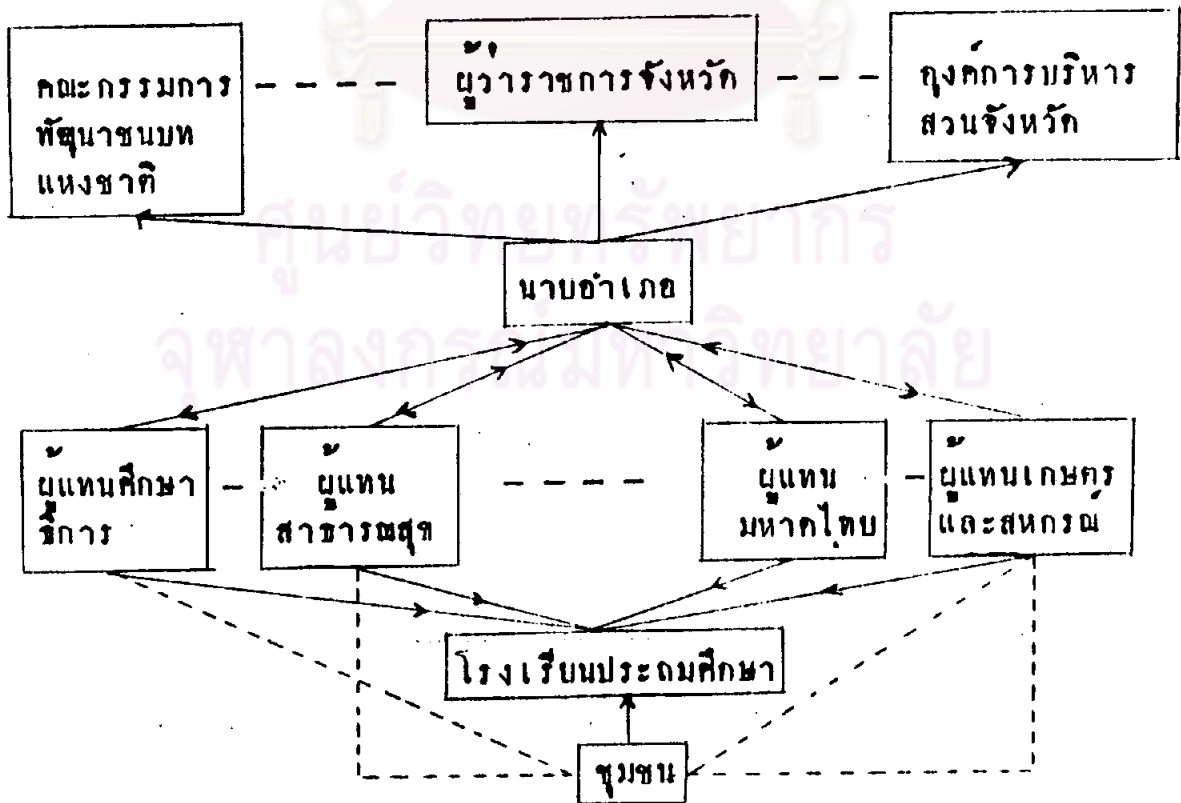
แนวความคิดกานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526: 7) ระบุว่า "โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนจะต้องเป็นโรงเรียนชุมชน ทั้งนี้เพราะต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งที่สอดคล้องกับท้องถิ่น ต้องการให้โรงเรียนใกล้ชิดกับชาวบ้าน ให้เขาได้มีส่วนร่วมมือและขณะเดียวกันโรงเรียนก็ควรช่วยเหลือปรับปรุงชุมชนให้ดีขึ้นหรือเป็นตัวเร่งในการเปลี่ยนแปลงชุมชนนั้น" การกิจของโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติดังกล่าวที่มีต่อชุมชน แบ่งได้เป็น

- ก. จัดการเรียนการสอนให้สนองความต้องการของชุมชน
- ข. กิ่งชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน
- ค. ช่วยเหลือปรับปรุงชุมชนให้ดีขึ้น

ภารกิจในข้อ ก. และ ข. นั้นโรงเรียนประถมศึกษาสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง แต่ภารกิจในข้อที่ 3 เป็นภารกิจที่หนักหน่วงเกินกำลังที่จะทำได้ เพราะ

ปัญหาของชุมชนในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่เป็นชนบทในเขตพื้นที่ยากจน
 ของประเทศ มีปัญหาหลายด้านเช่นปัญหาการคมนาคม ปัญหาคุณภาพอนามัย
 ปัญหาการกีดกันหรือกีดกันอำนาจอิทธิพลของบุคคลหรือหน่วยงาน เป็นต้น ปัญหาทั้งกล่าว
 นอกเหนือความสามารถของโรงเรียนประถมศึกษาจะแก้ไขได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม
 รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาชนบทในพื้นที่ยากจน จึงได้กำหนดแผนพัฒนาชนบท
 พื้นที่ยากจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 - 2529)
 ให้มีการประสานงานกันระหว่าง 4 กระทรวง คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวง-
 เกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุข จัดทำแผนงานและ
 โครงการร่วมกันในระดับอำเภอเพื่อแก้ปัญหาและปรับปรุงชุมชนชนบทยากจนในอำเภอ
 ของตน เช่นการก่อสร้างและพัฒนาแหล่งน้ำ ปรับปรุงภาวะโภชนาการของเด็ก
 ป้องกันโรคขาดอาหาร ให้บริการสาธารณสุขขั้นมูลฐานอบรมให้ความรู้ทางกา-
 ไรศาสตร์แก่คนในชุมชน เป็นต้น ในการดำเนินงานระดับอำเภอมีนายอำเภอเป็น
 ผู้ประสานงานและโรงเรียนประถมศึกษาเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ดังแสดง
 ในแผนภูมิต่อไปนี้ (อภิศักดิ์ เจริญพิทักษ์ 2520: 25)

แผนภูมิที่ 5 แสดงระบบการดำเนินงานความแก่พัฒนาชนบทในแผนพัฒนา
 เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5



จากแผนภูมิ แสดงให้เห็นชัดว่า โรงเรียนประถมศึกษา เป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด จนเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานอื่นให้ทำหน้าที่ประสานงานกับชุมชน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมตามความสัมพันธ์กับชุมชนในโรงเรียนที่ได้รับการยอมรับจากบุคคลและหน่วยงานว่าจัดกิจกรรมตามความสัมพันธ์กับชุมชนได้ดีเกิน ซึ่งรวบรวมได้ 6 โรงเรียน ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10 แสดงชื่อและที่ตั้งของโรงเรียนในกลุ่มรูปแบบกิจกรรมที่เกินตามความสัมพันธ์กับชุมชน

ที่	ชื่อโรงเรียน	อำเภอ	จังหวัด	เขตการศึกษา
1	บ้านสันบุญ	ลานสกา	นครศรีธรรมราช	3
2	วัดตะคร่าเอน	ทามะกา	กาญจนบุรี	5
3	ชุมชนวัดเสด็จ	นครหลวง	พระนครศรีอยุธยา	6
4	บ้านคลองศาล	ศรีสำโรง	สุโขทัย	7
5	บ้านบวคดาง	สันกำแพง	เชียงใหม่	8
6	ชุมชนวัดคอนทอง	เมืองฯ	ฉะเชิงเทรา	12

โรงเรียนในลำดับที่ 1-5 ผู้วิจัยจัดส่งแบบบันทึกให้ผู้บริหารศึกษาและผู้วิจัยบันทึกข้อมูล ส่วนโรงเรียนในลำดับที่ 6 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเฉพาะกรณี แนวโน้มข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ ดังจะได้นำเสนอผลจากการศึกษาคือ

ผลจากการศึกษา

ผู้วิจัยจัดแบ่งหัวข้อในการนำเสนอผลจากการศึกษา เป็น 6 หัวข้อ คือ จำนวนนักเรียนและครูในโรงเรียน สภาพแวดล้อมบริเวณรอบโรงเรียน คณะกรรมการศึกษาของโรงเรียน รูปแบบของการจัดกิจกรรมตามความสัมพันธ์กับชุมชน ผลสัมฤทธิ์ในการจัดกิจกรรมตามความสัมพันธ์กับชุมชนและการศึกษาเฉพาะกรณีในโรงเรียนชุมชนวัดคอนทอง

จำนวนนักเรียนและครูในโรงเรียน

ผู้วิจัยแสดงจำนวนนักเรียนและครูในโรงเรียนกลุ่มรูปแบบฯ ในตาราง
ต่อไปนี้

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนนักเรียนและครูในโรงเรียนกลุ่มรูปแบบ
กิจกรรมที่เน้นความเกี่ยวข้องกับผู้ชุมชน

ที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียน	จำนวนครู	ขนาดของโรงเรียน
1.	บ้านสันบุญ	150	13	เล็ก
2.	บ้านบวกคาง	144	9	เล็ก
3.	ชุมชนวัดเสด็จ	195	15	เล็ก
4.	บ้านคลองตาล	487	27	ใหญ่
5.	วัดตะคร้ำเอน	543	26	ใหญ่
6.	ชุมชนวัดคอนทอง	794	41	ใหญ่

จำนวนนักเรียนและครูในโรงเรียนสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมด้านความ
สัมพันธ์กับผู้ชุมชน เพราะเป็นกำลังสำคัญกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน เช่นการทำความ
สะอาดวัด หรือสถานที่สำคัญในหมู่บ้าน จำเป็นต้องมีกำลังนักเรียนและครูจำนวนมาก
พอควร ถ้ามีน้อยเกินไปจะคงใช้เวลาและแรงงานมากเป็นอุปสรรคในการทำกิจกรรม

สภาพแวดล้อมบริเวณรอบโรงเรียน

สภาพแวดล้อมบริเวณรอบโรงเรียนในที่นี้หมายถึง ลักษณะของชุมชน
สถาบันสำคัญในชุมชน และอาชีพของคนส่วนใหญ่ในชุมชน

จากการศึกษาลักษณะของชุมชนบริเวณรอบโรงเรียนในกลุ่มรูปแบบนี้
พบว่า โรงเรียนจำนวน 3 โรงเรียนอยู่ในหมู่บ้านที่มีบ้านเรือนตั้งอยู่กระจาย
ห่างไกลกัน และมีจำนวนหลังคาเรือนไว้มาก เกือบจะเป็นดินที่ยังไม่เจริญ การ-
คมนาคมยังไม่สะดวก โรงเรียนอีก 3 โรงเรียนอยู่ในหมู่บ้านที่มีบ้านเรือนตั้งอยู่
กระจาย แต่ค่อนข้างใกล้กัน ไม่หนาแน่น เป็นดินที่ค่อนข้างเจริญ การคมนาคม
สะดวกสบายพอสมควร แต่ยังไม่เจริญเป็นสังคมเมือง

ทางบ้านสถาบันสำคัญในชุมชน พบว่า สถาบันที่สำคัญที่สุดที่มีความสัมพันธ์
กับโรงเรียนมากที่สุดคือวัด ทุกโรงเรียนในกลุ่มรูปแบบนี้มีวัดพุทธศาสนาอยู่ใกล้
โรงเรียน ถึง 1-2 วัด ยกเว้นโรงเรียนบ้านสันตบุ้ง มีโบสถ์คริสต์ศาสนา (นิกาย-
โรมันคาทอลิก) กิจกรรมที่โรงเรียนกับวัดและโบสถ์จักร่วมกันได้แก่การที่โรงเรียน
นำนักเรียนไปพัฒนาวัดและพัฒนาโบสถ์ประจำเดือนกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและ
ประเพณีนิยมในท้องถิ่น

บุคคลส่วนใหญ่ในชุมชนมีอาชีพการเกษตรกรรม คือทำนา ทำไร่ ทำสวน
จึงมีลักษณะ เป็นสังคมเกษตรกรรม ดังที่ โพรบ์ สินดาร์ทน์ (2525: 113-114)
ได้อธิบายว่า "เป็นสังคมที่ไม่เคร่งครัดในเรื่องเวลา ความรู้สึกเพียงพอไม่มักได้
และมุ่งทำงานเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า" จึงไม่พบว่ามีโรงเรียนใดจัดแผนงานหรือ
โครงการงานความสัมพันธ์กับชุมชนล่วงหน้าในแต่ละปีการศึกษา เพราะเมื่อใดก็ตาม
ที่ต้องการความช่วยเหลือจากชุมชนก็จัดทำงานเฉพาะหน้าไปเป็นงาน ๆ

คณะกรรมการศึกษาของโรงเรียน

ในอดีตโรงเรียนประถมศึกษามีการจัดตั้งคณะกรรมการศึกษาของโรงเรียน
กันอย่างไม่เป็นทางการ นั่นคือเป็นที่รับรู้กันระหว่างโรงเรียนและชุมชนว่า บุคคลใด
เป็นกรรมการโรงเรียนและบุคคลดังกล่าวจะทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุน
การจัดกิจกรรมของโรงเรียนตามที่โรงเรียนขอความช่วยเหลือ

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ออก "ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย
การแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2525" ให้
โรงเรียนประถมศึกษาเริ่มปฏิบัติ ตั้งแต่ วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2525 มีสาระ
สำคัญให้จัดตั้งคณะกรรมการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
ทุกโรงเรียน จำนวนตั้งแต่ 5 - 15 คน เป็นบุคคลที่โรงเรียนเห็นว่ามีความสนใจ
ในการจัดการศึกษา มีความประพฤติดี และเสนอแนะบุคคลที่ควรจัดตั้งให้เป็นคณะ-
กรรมการศึกษาว่าควรเป็นเจ้าอาวาสวัด กำนันผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการท้องถิ่นสังกัด
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงสาธารณสุข และบุคคลอื่น ๆ ดำรงตำแหน่ง
เป็นกรรมการศึกษาวาระละ 4 ปี เมื่อโรงเรียนคัดเลือกคณะกรรมการศึกษาแล้วให้
ดำเนินการแจ้งสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเพื่อประกาศแต่งตั้งและจัดมอบ
เกียรติบัตรแก่คณะกรรมการต่อไป จากระเบียบนี้แสดงว่ากระทรวงศึกษาธิการได้ให้

ความสำคัญแก่คณะกรรมการศึกษาอย่างเป็นทางการ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในหน้าที่ของตนและให้ความสนับสนุนการจัดกิจกรรมของโรงเรียนตามลักษณะที่ว่า "โรงเรียนเป็นของชุมชน"

โรงเรียนในกลุ่มรูปแบบกิจกรรมดีเกินกว่าความสัมพันธ์กับชุมชน ได้จัดตั้งคณะกรรมการศึกษาที่มีอาชีพต่างกัน ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 12 แสดงรายชื่อโรงเรียน จำนวนคณะกรรมการศึกษาและอาชีพของคณะกรรมการศึกษา

ที่	รายชื่อโรงเรียน	จำนวนคณะ-		อาชีพของคณะกรรมการศึกษา			
		กรรมการ	เกษตรกร	ค้าขาย	รับจ้าง	พระ	กำนันผู้ใหญ่บ้าน
1	บ้านสันตยง	15	10	1	4	-	-
2	วัดตะคร่าเอน	15	11	-	-	1	3
3	ชุมชนวัดเสด็จ	14	7	1	-	-	6
4	บ้านคลองศาล	15	-	14	1	-	-
5	บ้านบวค่าง	15	15	-	-	-	-
6	ชุมชนวัดคอนทอง	15	12	-	-	-	3

คณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรมากที่สุดและไม่พบว่ามีการจัดตั้งข้าราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และข้าราชการกระทรวงสาธารณสุขเป็นกรรมการศึกษาเลย เหตุผลที่โรงเรียนจัดตั้งกรรมการศึกษาที่มีอาชีพเป็นตัวแทนของกลุ่มคนที่มีมากที่สุด (เกษตรกร) เพื่อประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนเพื่อนร่วมอาชีพด้วยกันอย่างดีในการดำเนินกิจกรรมที่ชุมชนให้การช่วยเหลือโรงเรียน เช่น การหาเงินเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน การก่อสร้างหรือซ่อมแซมอาคารสถานที่ในโรงเรียน นอกจากนั้นยังมีเวลาพอที่จะมาร่วมประชุมคณะกรรมการศึกษาได้อย่างเต็มที่กว่าข้าราชการ โรงเรียนส่วนใหญ่จึงคัดเลือกกรรมการที่เป็นเกษตรกรและอาชีพค้าขายซึ่งเป็นเอกชน แทนข้าราชการ

รูปแบบของการจัดกิจกรรมความสัมพันธ์กับชุมชน

กิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นหลายกิจกรรม แยกประเภทออกได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1. กิจกรรมการประชาสัมพันธ์โรงเรียนต่อชุมชน
2. กิจกรรมที่ชุมชนให้ความช่วยเหลือโรงเรียน
3. กิจกรรมที่โรงเรียนให้บริการต่อชุมชน

กิจกรรมแต่ละประเภท สามารถแยกออกเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมการประชาสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชน

1.1 กิจกรรมการจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์โรงเรียน

จากการศึกษาโรงเรียนในกลุ่มรูปแบบกิจกรรมที่เน้นด้านความสัมพันธ์กับชุมชน พบว่ามีการจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์โรงเรียนเป็นรายเดือน จัดทำโดยคณะครูเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ปกครองผ่านทางนักเรียน เนื้อหาของเอกสารประกอบด้วยข่าวเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของโรงเรียนทางด้านการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร จดหมายจากครูถึงผู้ปกครองและจดหมายจากผู้ปกครองถึงครู และผลงานของนักเรียน (ทั้งนี้แสดงตัวอย่างเอกสารประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนวัดตะคร้อเอน ในภาคผนวก ค) เป็นเอกสารอิตส์สำเนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนได้รับทราบข่าวความเคลื่อนไหวของโรงเรียน และเกิดความเข้าใจในการจัดการโรงเรียนประถมศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ใ้กำหนด

1.2 กิจกรรมการพบปะระหว่างครูและผู้ปกครอง

การพบปะระหว่างครูและผู้ปกครองนักเรียน มีลักษณะทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

กิจกรรมที่เป็นทางการได้แก่การพบปะกันในงานวันไหว้ครู กิจกรรมการแจกประกาศนียบัตรแก่นักเรียนที่จบการศึกษา กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ และกิจกรรมงานวันเด็ก โรงเรียนจะเชิญชวนผู้ปกครองใหม่มาร่วมงานผ่านทางเอกสารประชาสัมพันธ์โรงเรียน แล้วย้ำอีกครั้งหนึ่ง โดยส่งหนังสือเชิญเป็นรายบุคคลผ่านทางนักเรียน

ที่อยู่ในปกครองอีกครั้งหนึ่ง กิจกรรมที่เป็นทางการนั้นนอกจากนักเรียนจะได้มีส่วนช่วยเหลือในการแจกข่าวสารใหญ่ปกครองแล้ว ยังมีหน้าที่ในการจัดสถานที่ทำกิจกรรมและบริการน้ำดื่มแก่ผู้ปกครองที่มาร่วมประชุม

กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการได้แก่ กิจกรรมระดมเงินในท้องถิ่น เช่น การแห่เทียนเผาพรรษา งานประจำปีของวัด วันสงกรานต์ วันลอยกระทง เป็นต้น วัดเป็นสถานที่สำคัญในการพบปะระหว่างครูและบุคคลในชุมชน จะมีการพูดคุยสนทนากัน สัพเพเหระซึ่งมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนแทรกอยู่

1.3 กิจกรรมอื่น ๆ

กิจกรรมน่าสนใจซึ่งควรเผยแพร่ต่อไป แม้จะเป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยพาไปโรงเรียนวัดตะคร้ำเอนแห่งเดียวก็ตาม กิจกรรมดังกล่าวทางโรงเรียนเรียกว่า "กิจกรรมการจัดห้องเรียนกลางหมู่บ้าน"

โรงเรียนได้จัดสถานที่สองแห่งโตกว่าผู้ใหญ่กลางหมู่บ้าน ให้เด็กเรียนทุกห้องเรียน (15 ห้องเรียน) นัดเปลี่ยนกันไปเรียนทุกวันศุกร์ ๆ ละ 2 ห้องเรียน โดยครูจัดนำสื่อการเรียนการสอนไปประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน เช่นเดียวกับที่ดำเนินในโรงเรียนทุกประการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อประชาสัมพันธ์หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 แก่ชุมชนและเป็นการเผยแพร่กิจกรรมของโรงเรียนควยอีกทาง

2. กิจกรรมที่ชุมชนให้ความช่วยเหลือโรงเรียน

ชุมชนมีส่วนช่วยเหลือโรงเรียนได้มาก เพราะบุคคลในชุมชนเมื่อกำลังยากกำลังทรัพย์และกำลังสติปัญญา จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่ากิจกรรมที่ชุมชนให้ความช่วยเหลือโรงเรียน แบ่งได้เป็น

2.1 กิจกรรมพัฒนาอาคารสถานที่ของโรงเรียน

กิจกรรมด้านนี้เป็นกิจกรรมการสละแรงกายของบุคคลในชุมชนก่อโรงเรียน มีทั้งกิจกรรมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

กิจกรรมที่เป็นทางการ ได้แก่ การพัฒนาโรงเรียนประจำเดือน โดยมีแผนปฏิบัติงานที่แน่นอนว่าจะทำการพัฒนาอาคารสถานที่ใดในแต่ละครั้ง บุคคลในชุมชน

จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงานมาพร้อมกันที่โรงเรียน แล้วปฏิบัติกิจกรรม โดยมีคณะครูและนักเรียนคอยให้บริการนำคัมและอาหารอย่างทั่วถึง

กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ การชมรม แคมป์ คอเคิม ทาสี อาคารสถานที่ในโรงเรียน กิจกรรมนี้ไม่มีการกำหนดแผนปฏิบัติงานล่วงหน้า ขึ้นอยู่กับว่าโรงเรียนจัดหาวัสดุในการทำงานได้ครบถ้วนและเวลาดำเนินการของบุคคลในชุมชนส่วนใหญ่ เมื่อองค์ประกอบทั้งสองด้านพร้อมแล้วก็จัดดำเนินการ

2.2 กิจกรรมจัดหาเงินทุนให้โรงเรียน

กิจกรรมค่านี้นี้เป็นกิจกรรมสละกำลังทรัพย์ของบุคคลในชุมชน เพื่อจัดหาเงินทุนในการดำเนินการก่อสร้างอาคารสถานที่ของโรงเรียน โดยมีคณะกรรมการศึกษา เป็นผู้ดำเนินการจัดหาจากการขอบริจาคเงินจากบุคคลในชุมชน เงินจำนวนนั้นรักษาไว้ในนามของคณะกรรมการศึกษาของโรงเรียน

อีกลักษณะหนึ่ง คือการจัดทอดผ้าป่าหาเงินเข้าโรงเรียน มีลักษณะเช่นเดียวกับการทอดผ้าป่าความประเพณีนิยมทางพุทธศาสนาทุกประการ โดยคณะบุคคลนำเงินและสิ่งของไปทอดผ้าป่าที่วัด แล้ววัดมอบเงิน และทรัพย์สินนั้นแก่โรงเรียนต่อไป

2.3 กิจกรรมการสละแรงกายช่วยการก่อสร้างอาคารสถานที่ของโรงเรียน

เมื่อคณะกรรมการศึกษาโรงเรียนได้เงินครบตามที่กำหนดแล้ว จะร่วมกับโรงเรียนในการจัดซื้อ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการก่อสร้าง เช่น อิฐ หิน ปูน ทราย ไม้ เหล็ก ฯ ตรีเตรียมไว้ ทางโรงเรียนจะประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้บุคคลในชุมชนมาร่วมแรงก่อสร้างอาคารสถานที่ของโรงเรียน นัดหมายวันเวลาที่คนส่วนใหญ่ว่างลงมือทำงาน ครูและนักเรียนเป็นให้บริการอาหารและนำคัมและอุปกรณ์การก่อสร้าง

3. กิจกรรมการให้บริการต่อชุมชน

การให้บริการต่อชุมชน เป็นหน้าที่ประการหนึ่งของโรงเรียน นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนและอบรมนักเรียน แบ่งประเภทกิจกรรมได้ ดังนี้

3.1 การพัฒนาอาคารสถานที่ของชุมชน

โรงเรียนจะนำนักเรียนและครูไปพัฒนาอาคารสถานที่ของชุมชน เช่น

วัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ฯ ไม่มีการกำหนดเวลา ที่แน่นอนว่าเป็นระยะเวลาใด โดยมากทำกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันเฉลิม-พระชนมพรรษา วันเข้าพรรษา เป็นต้น

3.2 การบริการส่งเสริมวิชาชีพแก่คนในชุมชน

โรงเรียนทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานส่งเสริมความรู้ทางด้านวิชาชีพ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน โดยทำหน้าที่รวบรวมบุคคลที่สนใจ เข้ารับการอบรมความรู้ทางด้านวิชาชีพนำเสนอหน่วยงานดังกล่าว แล้วจัดสถานที่ในการฝึกอบรมที่โรงเรียนให้

3.3 การบริการชุมชนด้วยผลงานการแสดงของนักเรียน

ชุมชนมักจะมีการจัดงานมงคล เช่นงานแต่งงาน งานทำบุญบ้าน งานโกนจุก งานบวช ฯ และงานอวมงคลคืองานศพ บุคคลในชุมชนที่จัดงานจะมาใช้สถานที่ของโรงเรียนซึ่งกว้างขวางและมีความพร้อมทางด้านวัสดุอุปกรณ์ครบครัน หรืออาจจะจัดงานที่บ้านของตน ในกรณีนี้โรงเรียนจะได้รับการ เชื้อเชิญให้ร่วมการแสดงทางศิลปวัฒนธรรม เช่น การแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ งานฝีมือ เช่น การจักกอกไม้และพวงมาลัย ไปร่วมพิธีด้วย

โรงเรียนในกลุ่มรูปแบบกิจกรรมคือเน้นทางด้านความสัมพันธ์กับชุมชน มีกิจกรรมที่ดีเด่นอย่างน้อยหนึ่งอย่าง ทางด้านการแสดงดนตรีไทย ดนตรีสากล นาฏศิลป์ และการจักกอกไม้พวงมาลัย

บริการค่านี้นับเป็นบริการที่โรงเรียนเห็นความสำคัญที่สุด มุ่งจัดให้เด่นที่สุด เพราะเป็นบริการที่เป็นการประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนไปทั่วและโรงเรียนได้รับค่าตอบแทนจากเจ้าของงานเป็นเงินพัฒนาโรงเรียน

ผลสัมฤทธิ์ในการจัดกิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

แผนพัฒนาชนบทพื้นที่ปากจนแบบผสมผสานในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ได้กำหนดให้มีการวางแผนและทำงานร่วมกันระหว่าง 4 กระทรวง คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุข ในพื้นที่ชนบทยากจนที่เป็นอำเภอและกิ่งอำเภอ จำนวน 246 แห่ง ใน 37 จังหวัด โดยมีโครงการย่อย 10 โครงการ ดังต่อไปนี้

1. โครงการร่วมมือระหว่างชุมชนเพื่อบริการด้านการศึกษา การศึกษา การสาธารณสุขขั้นมูลฐาน
2. โครงการภูมิคุ้มกันโรค
3. โครงการจัดหาน้ำและการสุขาภิบาลในชนบท
4. โครงการอาหารและโภชนาการ
5. โครงการกิจกรรมเพื่อการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน
6. โครงการปรับปรุงการประถมศึกษา
7. โครงการพัฒนาสตรีและเยาวชน
8. โครงการพัฒนาบริเวณชานเมือง
9. โครงการวางแผนการพัฒนาสังคม
10. โครงการประเมินผลโครงการ

ในส่วนของโรงเรียนประถมศึกษา โครงการที่รับผิดชอบโดยตรง คือ โครงการปรับปรุงการประถมศึกษาทางด้านการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน ส่วนโครงการอื่นนั้น โรงเรียนประถมศึกษาทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน เช่นการจัดสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากรูปแบบของการจัดกิจกรรมด้านความสัมพันธ์ของโรงเรียนประถมศึกษาที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนทำหน้าที่ประสานงานอยู่แล้วและสามารถให้บริการแก่ชุมชนและหน่วยงานต้นสังกัดของวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาชนบทได้ แต่สิ่งที่น่าสังเกตจากการศึกษาความคิดเห็นกับผลสัมฤทธิ์ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนพบว่า โรงเรียนมองผลสัมฤทธิ์ในการจัดกิจกรรมที่วัดดูภายนอก เช่นอาคาร สถานที่ที่ไค้ใหม่ ๆ ในแต่ละปี จำนวนเงินที่ไค้จากการจัดงานและการบริจาคของบุคคลในชุมชน ยิ่งไค้สิ่งดังกล่าวเป็นจำนวนมากเท่าไค้ ถือว่าเกิดผลสัมฤทธิ์ในการจัดกิจกรรมมากกว่านั้น ทำให้หน้าคิด ว่าในภายภาคหน้านั้น ถ้าโรงเรียนต้องทำหน้าที่บริการบ่อยครั้งขึ้น โดยไม่ไค้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากหน่วยงานอื่นอาจจะทำให้โรงเรียน

ลดความสำคัญของกิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชุมชน จึงควรแก้ไขโดยที่หน่วยงาน
ระดับชาติต้องเร่งทำการชี้แจงให้ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาเห็นและเข้าใจ
ความสำคัญของการประสานงานและบริการ ตลอดจนการจัดหางบรัมือ
แก่โรงเรียนประถมศึกษาเพื่อใช้เป็นงบประมาณในการบริการชุมชนและหน่วยงาน
อื่นที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนแบบผสมผสาน

จากการศึกษาความคิดเห็นของโรงเรียนในกลุ่มรูปแบบกิจกรรมที่เกี่
วกับความสัมพันธ์กับชุมชนทางค่านองคประกอบที่สำคัญในการจัดค่า เป็นกิจกรรม
พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้การจัดกิจกรรมได้ผลคือบุคลิกภาพของผู้บริหาร
และครูในโรงเรียนต้อง เป็นบุคคลที่ชุมชนให้ความเชื่อถือ รองลงมาคืองบประมาณ
ในการจัดหาอาหาร เครื่องมือบริการผู้ช่วยงานโรงเรียนและสุดท้ายคือการวาง—
แผนงานต้องจัดแบ่งงานในบูรณาการโดยทั่วถึงและเหมาะสม

การศึกษาเฉพาะกรณีในโรงเรียนชุมชนวัดคอนทอง

โรงเรียนชุมชนวัดคอนทอง (ส่วนณะศรีศึกษาลัย) ตั้งอยู่ที่เลขที่ 33
ถนนสุขประยูร ตำบล บางคีนเป็ก อำเภอ เมืองฉะเชิงเทรา เป็นโรงเรียนสังกัด—
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่ไ้รับการยอมรับว่าจัดกิจกรรม
ได้ดีเกินทั้งทางด้านการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีประกาศนียบัตร
ประกาศเกียรติคุณมากมายทั้งในระดับอำเภอ (พ.ศ.2512) ระดับจังหวัด (พ.ศ.
2513) เขตการศึกษา 12 (พ.ศ.2514) ระดับประเทศ (พ.ศ.2519) และ
รางวัลโรงเรียนพระราชทานดีเด่นของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ.2524) พื้นที่
ของโรงเรียนมีจำนวน 30 ไร่ เป็นที่ตั้งของอาคารเรียน 4 หลังและอาคารประกอบ
อีกถึง 21 หลัง คือห้องสมุด เรือนพยาบาล อาคารสหการ โรงอาหาร โรงฝึกงาน
บ้านพักครู เรือนเพาะชำ เรือนไทย ส้วม ฯ เดิมพื้นที่ของโรงเรียน จำนวน
นักเรียนในโรงเรียนแยกตามชั้นดังแสดงในตารางต่อไปนี้

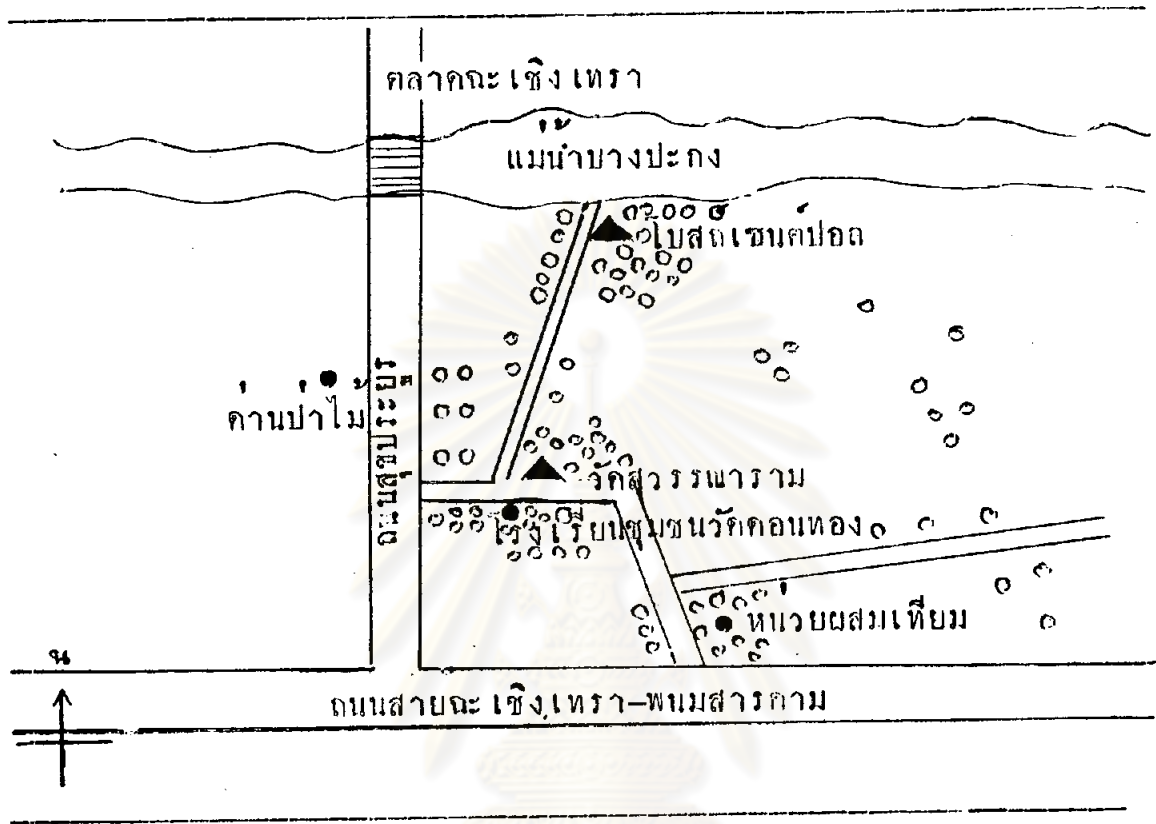
ตารางที่ 13 แสดงจำนวนชั้นเรียน ห้องเรียนและนักเรียนโรงเรียน
ชุมชนวัดคอนทอง

ชั้นเรียน	จำนวนห้องเรียน	จำนวนนักเรียน
ประถมศึกษาปีที่ 1	7	204
ประถมศึกษาปีที่ 2	4	106
ประถมศึกษาปีที่ 3	4	101
ประถมศึกษาปีที่ 4	4	99
ประถมศึกษาปีที่ 5	4	115
ประถมศึกษาปีที่ 6	3	93
รวม	26	718

จำนวนนักเรียน 718 คนอยู่ในความรับผิดชอบของครู 41 คน เป็นชาย 9 คน หญิง 32 คน

สถานที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ห่างจากตัวจังหวัดฉะเชิงเทราประมาณ 4 กิโลเมตร ทางซ้ายมือของถนนสายฉะเชิงเทรา - พนมสนิม (ถนนสุขประบุรี) เข้าไปในซอยประมาณ 800 เมตร ใกล้กับวัดสุวรรณาราม (วัดคอนทอง) บริเวณทางไปเล็กน้อยเป็นหน่วยผสมเทียม และโบสถ์เซนต์ปอล รอบบริเวณสถานที่ที่ได้กล่าวมานั้น มีบ้านเรือนตั้งอยู่หนาแน่นมาก ตั้งแสดงโฉนดที่ดินดังต่อไปนี้

แผนผังที่ 3 แสดงสภาพแวดล้อมของโรงเรียนชุมชนวัดคอกอทอง



จากสภาพของชุมชนเช่นที่แสดงในแผนผังแสดงว่าสถาบันในชุมชน ได้แก่ วัด โบสถ์ โรงเรียนและหน่วยงานราชการ เป็นสถาบันหลักของชุมชน

อาชีพของประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน คือ ทำสวนยางและสวนมะพร้าว อาชีพรองลงไปคือการเลี้ยงไก่และเลี้ยงหมู ซึ่งล้วนเป็นอาชีพเกษตรกรรมทั้งสิ้น

ภายในโรงเรียน สิ่งที่สะดุดตาแก่ผู้พบเห็นความอาคารเรียนและอาคารประกอบคือป้ายชื่อผู้บริจาคเงินสร้างอาคาร (แสดงไว้ในรูปภาพที่ 41 และรูปภาพที่ 42 ในภาคผนวก ข) และรูปภาพผู้บริจาคติดอยู่ที่อาคาร (แสดงไว้ในรูปภาพที่ 43 ในภาคผนวก ข) แสดงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่เห็นได้เด่นชัด ป้ายชื่อและรูปภาพส่วนใหญ่ได้แก่บุคคลที่เป็นกรรมการ-ศิษษาของโรงเรียน เป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

รูปแบบการจัดกิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียน

ก่อนที่จะกล่าวถึงรูปแบบการจัดกิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนชุมชนวัดคอนทองในปัจจุบัน ผู้วิจัยจะขอฉายย้อนกลับไปถึงประวัติความเป็นมาของโรงเรียนซึ่งเป็นการวางรากฐานที่สำคัญด้านความสัมพันธ์กับชุมชนในปัจจุบัน

โรงเรียนชุมชนวัดคอนทอง เริ่มเปิดการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2470 จนถึงปัจจุบันนี้ (พ.ศ. 2527) เป็นเวลาเกือบ 57 ปีแล้ว ระยะเวลาแรกเปิดสอนนักเรียนระดับประถมปีที่ 1 - 4 จำนวน 4 ห้องเรียน ใช้อาคารเรียนทรงปั้นหยาลึก ๆ 1 หลัง ปัญหาที่โรงเรียนประสบในระยะแรกของการดำเนินการ คือ ผู้ปกครองไม่นิยมพาลูกหลานมาเรียนที่โรงเรียน ทั้งที่เป็นโรงเรียนในชุมชนที่อยู่ใกล้บ้านที่สุด กลับพากันไปเรียนที่โรงเรียนในตัวจังหวัดฉะเชิงเทรา

จนถึงปีพุทธศักราช 2492 คณะครูในโรงเรียนร่วมกับ นายงาม คัญจิตรกุล (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานกรรมการศึกษาของโรงเรียนชุมชนวัดคอนทอง) ได้ร่วมกันศึกษาสภาพและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นกับโรงเรียน พบว่าปัญหาสำคัญได้แก่การที่บุคคลขาดความเชื่อถือโรงเรียน จึงไม่ยอมพาลูกหลานมาเข้าเรียน จากนั้น จึงได้ร่วมกันกำหนดแผนงานเพื่อแก้ปัญหา 2 ประการ คือ

1. ปรับปรุงอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียน

ชุมชนร่วมแรงและร่วมสละทรัพย์ในการซ่อมแซมปรับปรุงอาคารเรียนที่มีอยู่ให้มีสภาพดีขึ้น เริ่มจัดสร้างอาคารประกอบเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น หอสมุด โรงอาหาร เป็นต้น

2. ปรับปรุงการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ชุมชนจัดหาสื่อการเรียนการสอนให้โรงเรียนตามที่คณะครูต้องการ เราได้ครูตั้งใจสอนนักเรียนอย่างเต็มที่โดยประเมินผลการเรียนการสอนจากคะแนนสอบของนักเรียนเป็นสำคัญ นักเรียนที่สอบได้คะแนนสูงสุดจะถูกนำชื่อไปติดที่ป้ายประกาศ

ของโรงเรียนว่าชื่ออะไร เป็นบุตรหลานของใคร โค้ชแนะนำและเท่าไร (ประเด็นของความสำคัญครบ เปรียบประดอมศึกษาตอนคนพุทธศักราช 2505)

เนื่องจากชุมชนบริเวณโรงเรียนชุมชนวัดคอนทองประกอบอาชีพทางการเกษตร เป็นส่วนใหญ่ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจึงใ้คนในท้องถิ่นเรียนมีพื้นฐานความรู้ทางการเกษตรในท้องถิ่น เช่น การเลี้ยงไก่ การปลูกพืชผักสวนครัว เป็นต้น โดยบุคคลในชุมชนเข้าร่วมให้ความรู้แก่นักเรียนด้วย

การดำเนินการตามแผนงานทั้งสองได้ทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียนและส่งลูกหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น ต่อมาทางโรงเรียนได้รับงบประมาณจากทางราชการ รวมถึงการเสียสละกำลังกายและกำลังทรัพย์จากชุมชนในการก่อสร้างอาคารสถานที่หลายแห่ง เพื่อสนองกัยจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นนั้น โดยทางโรงเรียนจะจัดทำป้ายชื่อและรูปภาพของบุคคลผู้ให้ความช่วยเหลือติดไว้ที่อาคารสถานที่ซึ่งที่ใดกล่าวมาแล้ว

ปัจจุบันนี้โรงเรียนได้รับการยอมรับว่าสามารถจัดกิจกรรมได้ดีเด่นหลายประการคือ กิจกรรมที่เน้นด้านการศึกษา การสอนและการใช้สื่อการสอน กิจกรรมที่เน้นด้านการจัดสหกรณ์ กิจกรรมที่เน้นด้านบริการ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน ทั้งห้องสมุด โครงการอาหารกลางวันและอนามัยโรงเรียน กิจกรรมที่เน้นด้านการเกษตร โดยที่ทุกกิจกรรมที่กล่าวมามีส่วนสัมพันธ์กับชุมชน ดังที่ วิโรจน์ มังคละมณี (2526 : 21) ได้กล่าวไว้

โรงเรียนเด็กรุ่นวิชาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ก็เพื่อต้องการให้เกิดใ้คนมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน เมื่อโรงเรียนเปิดสอนได้ก็ มีแผนงานปรัญญาที่ชัดเจน ชุมชนก็จะใ้คนมาศึกษา เป็นการเผยแพร่ความรู้ทางอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน ช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น... เกี่ยวกับการบริการสุขภาพปากและฟัน โรงเรียนก็มีอุปกรณ์การถอนฟัน มีอนามัยมวบริการประจำทุกสัปดาห์ โรงเรียนจะแจ้งให้คนในชุมชนทราบและใ้บริการกับผู้ต้องการด้วย

โดยสรุปแล้วกิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นพื้นฐานที่สำคัญในความสำเร็จของกิจกรรมที่เน้นด้านอื่นของโรงเรียนชุมชนวัดคอนทอง

ในปัจจุบัน กิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนที่จัดอยู่ใน
3 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมประชาสัมพันธ์โรงเรียนต่อชุมชน

กิจกรรมประชาสัมพันธ์โรงเรียนต่อชุมชนแตกต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ เพราะไม่มีการจัดทำเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โรงเรียน แต่ใช้การแสดงดนตรีไทยเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ผลงานนักเรียน วงดนตรีไทยมีทั้งวงเครื่องสาย วงอังกะลุง วงกลองยาว และนาฏศิลป์ การแสดงเป็นการให้บริการต่อชุมชนด้วย

แนวคิดในการจัดตั้งวงดนตรีไทยและนาฏศิลป์ เกิดจากข้อเสนอแนะของ นายนาม คันทักุล ที่ต้องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย และเป็นค่าบริการต่อชุมชน จึงได้บริจาคเครื่องดนตรีไทยให้นักเรียนฝึกซ้อม ปัญหาในระยะแรกได้แก่ การขาดครูสอนและฝึกซ้อมให้นักเรียน ทางโรงเรียนจึงแก้ปัญหาโดยบรรจุผู้มีความสามารถในการเล่นดนตรีไทยเข้าเป็นภารโรงของโรงเรียน ทำการสอนและฝึกซ้อมให้นักเรียนอย่างจริงจังจนนักเรียนสามารถเล่นได้เป็นอย่างดี จึงออกบริการชุมชนโดยรับแสดงในงานต่าง ๆ ของชุมชนโดยเฉลี่ยปีละประมาณ 60 งาน ระหว่างการแสดง จะมีการพูดอธิบายผลงานของโรงเรียน เชิญชวนบุคคลในชุมชนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน เป็นผลทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน

2. กิจกรรมที่ชุมชนให้ความช่วยเหลือโรงเรียน

กิจกรรมที่เห็นชัด คือ ประชาชนในชุมชนได้เสียสละแรงกายและทรัพย์ในการสร้างอาคารประกอบ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนที่ปรากฏในโรงเรียน พร้อมรายชื่อผู้บริจาคอยู่ที่สิ่งนั้น คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการเกณฑ์บุคคลในชุมชนมาร่วมแรงในการทำกิจกรรมให้ความช่วยเหลือโรงเรียนทุกอย่าง มีความเชื่อถือโรงเรียนมาก จึงเต็มใจช่วยเหลืออย่างเต็มที่

3. กิจกรรมที่โรงเรียนให้บริการชุมชน

3.1 การบริการด้านอาคารสถานที่

โรงเรียนจัดให้บุคคลในชุมชนมาใช้สถานที่จัดงานมงคล แข่งขันกีฬา หรือใช้เครื่องมือช่างไม้ ช่างไฟฟ้า เครื่องครัวของโรงเรียนโดยถือว่าของทุกอย่าง

ที่ชุมชนจัดหาให้โรงเรียน เป็นของส่วนรวมที่ทุกคนสามารถใช้และดูแลรักษาร่วมกัน

3.2 บริการส่งเสริมความรู้ทางอาชีพ

โรงเรียนจักรรวมรวมผู้ที่สนใจจะศึกษานานาชาติทางอาชีพต่าง ๆ แล้ว
ดำเนินการจัดฝึกอบรมหรือจัดหาวิทยากรให้การฝึกอบรม โดยให้วัสดุอุปกรณ์ที่ชุมชน
จัดหาให้โรงเรียนใช้ในการฝึกอบรม

3.3 บริการดูแลสุขภาพอนามัย

ชุมชนได้จัดหา เครื่องมือพาพัน และจัดสร้างเรือนพยาบาลให้
โรงเรียน โรงเรียนจึงจัดบริการสุขภาพภายในปากและฟัน มีเจ้าหน้าที่อนามัยมา
ให้บริการนักเรียนและบุคคลในชุมชนประจำทุกสัปดาห์

ผลสัมฤทธิ์ในการจัดกิจกรรมความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียน

กิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้เริ่มจัดขึ้นตั้งแต่
ปีพุทธศักราช 2492 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียนในชุมชนให้ความเชื่อถือ
โรงเรียนและนำบุตรหลานมาเรียนที่โรงเรียนมากขึ้น การจัดกิจกรรมได้ดำเนินการมา
เป็นระยะเวลา 35 ปีถึงปัจจุบันนี้ จำนวนนักเรียน 718 คนเป็นบุตรหลานของคนใน
ชุมชนทั้งสิ้นและมีนักเรียนจากชุมชนอื่นมาเรียนด้วย เพราะชื่อเสียงดีเด่นของโรงเรียน
ทางด้านการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร กล่าวได้ว่าสัมฤทธิ์ผล
ของการจัดกิจกรรมเริ่มแรกประสบผลสำเร็จอย่างดี นอกจากนั้น ตลอดระยะเวลา
35 ปีดังกล่าว ได้สร้างความสำเร็จแก่ชุมชนในตำบลบางคันทันเป็คมาก จากผลงานที่
โรงเรียนสามารถสร้างนักเรียนให้เกิดความสามารถที่แสดงออกได้ชัดเจน โรงเรียน
จึงไม่ต้องการจ้างแรงงานหรือโครงการจัดกิจกรรมความสัมพันธ์กับชุมชน
ไว้วางหน้า เมื่อจะจัดทำงานใดก็ขอความร่วมมือจากชุมชนได้ทันทีและประสบผลสำเร็จ
ทุกครั้ง

องค์ประกอบที่สำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่ง คือ คณะกรรมการศึกษาของโรงเรียน
เป็นบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมมั่นคงเป็นที่เชื่อถือของบุคคลในชุมชนและ
กรรมการศึกษามีความเข้าใจในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานักเรียน จึงได้ตั้งจุดมุ่งหมาย
ให้โรงเรียนปฏิบัติโดยให้การสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมจากงบประมาณของทาง—

ราชการ คอยทำหน้าที่ควบคุมดูแลการจัดกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย เป็นความสัมพันธ์
ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันโดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนานักเรียน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ
การแสดงดนตรีไทยของนักเรียน ชุมชนไหว้สกุอุปกรณ โรงเรียนฝึกซ้อม เมื่อทำได้
เป็นผลสำเร็จจึงนำมาให้ให้บริการชุมชนและ เป็นการแสดงผลงานของโรงเรียน
เป็นผลให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ชุมชนว่าบุตรหลานของเขาจะได้รับการฝึกพื้นฐานใน
การประกอบอาชีพต่อไปภายหน้าได้

บทสรุป

โรงเรียนประถมศึกษาและชุมชน เป็นองค์กรที่ต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันอย่าง
หลีกเลี่ยงมิได้ เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่ฝึกสอนอบรมนักเรียนซึ่งเป็นบุตรหลาน
ของบุคคลในชุมชน จะต้องจัดการฝึกสอนอบรมนักเรียนให้สามารถดำเนินชีวิตใน
ชุมชนได้อย่างดี แต่จากการที่โรงเรียนขาดแคลนงบประมาณในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์
เพื่อประกอบการจัดกิจกรรม ชุมชนจึงควรมีบทบาทช่วยเหลือโรงเรียนตามกำลังที่จะ
ทำได้

สิ่งที่ เป็นปัญหาของโรงเรียนในการจัดกิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับชุมชน
คือ จะใช้กลวิธีใดชักนำให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน
ชูศักดิ์ บุศราคัม (2526: 42 - 45) ได้เสนอแนะวิธีการไว้ในบทความเรื่อง
"โรงเรียนกับการพัฒนาชุมชน" ทั้งนี้ผู้วิจัยจะไดสรุปความ ดังต่อไปนี้

กลวิธีที่สำคัญคือการสร้างสัมพันธ์ทางใจกับประชาชน ซึ่งจะต้องเริ่มตั้งแต่
การให้ประชาชนเขามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนด้วยความเต็มใจ การที่จะให้ชุมชน
มีความสัมพันธ์ทางใจ โรงเรียนจะต้องคอยหาโอกาสสอแทรกให้ความรู้แก่เขา
ตามสถานที่ที่เขาชอบไปรวมกัน เช่นศาสนสถานในวันสำคัญ ๆ ทางศาสนา หรือที่
ศาลาประชาคม อีกวิธีหนึ่ง คือการจัดหาวิทยากร หรือพระมาสอนจริยธรรมบ้าง ให้
ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยบ้าง เรื่องกฎหมายในชีวิตประจำวันบ้าง การส่งเสริม
อาชีพบางอย่างใดอย่างหนึ่งภาคเรียนละครั้ง

ในการประชุมคณะกรรมการศึกษาหรือผู้ปกครองทุกครั้ง ควรจัดบริการ
เครื่องดื่มหรืออาหารว่างที่เป็นผลงานของนักเรียน เช่นน้ำอ้อย น้ำกระเจี๊ยบ น้ำ-
มะขาม ระหว่างประชุม และเมื่อเลิกประชุมก็แจกผลงานของนักเรียน เช่นพวงกุญแจ

เล็ก ๆ พันธุ์ไม้ที่เป็นที่นิยม ผลไม้ทองหรือเข้ฉิม หรือแม่แคกระทั่งเนื้อเพลงที่กำลังเป็นที่นิยม บทสวดมนตร์ภาวนา รวมความว่าเมื่อเข้าประชุมที่โรงเรียนแล้วจะได้ของดีก็มีอดดับบานทุกคราว

ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน อย่างมุ่งแต่ที่ตัวนักเรียนอย่างเดียว ให้โอกาสประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกุศลเสมอ เช่น การปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ การแข่งขันกีฬา การจัดทัศนศึกษา เป็นต้น

โรงเรียนควรจัดเผยแพร่ข่าวสารเป็นบริการแก่ประชาชน โดยจัดตั้งที่-
 ติคข่าวสารไว้มากมายในหมู่บ้าน ให้นักเรียนนำข่าวสารที่มีประโยชน์แก่ประชาชน
 ไปติดไว้ โรงเรียนที่อยู่ใกล้ชุมชนใหญ่ ๆ ควรติดเครื่องขยายเสียงให้ชุมชนได้ฟัง
 ข่าวประจำวัน สารคดีที่น่าสนใจ ๆ และเป็นการฝึกนักเรียนให้เป็นนักจัดรายการ
 วิทยุด้วย

โดยสรุปแล้วความสัมพันธ์ทางใจเกิดขึ้นเพราะการให้บริการของโรงเรียน
 จนเกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับโรงเรียน ถือว่าตนเป็นเจ้าของโรงเรียนด้วย
 ชุมชนจะยินดีช่วยเหลือโรงเรียนอย่างเต็มใจ เป็นผลให้กิจกรรมด้านความสัมพันธ์กับ-
 ชุมชนเกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายของโรงเรียนชุมชน และประการที่สำคัญที่สุดคือ
 โรงเรียนประถมศึกษาจะเป็นหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลาง สองหน่วยงานอื่น ๆ ในการ-
 ดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบทยากจนแบบผสมผสาน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม-
 แห่งชาติฉบับที่ 5 ใต้อย่างดีเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติต่อไป

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย